

Jaargang 61, no. 6 - juni 1984
Heemschut verschijnt 9x per jaar

Tijdschrift van de Bond Heemschut
opgericht in 1911
Beschermvrouwe:
H.M. Koningin Beatrix

Uit de inhoud:

- Markerwaard, bedreiging voor monumenten.
- Oude kazerne biedt woongenot.
- Haags villapark bedreigd door schaalvergroting.
- Cuypers museum verdient zorgvuldiger beheer.
- Burgemeesters over plannen afschaffing-welstandstoezicht.
- Geslaagd pioneren in Alblasserwaard.
- Nieuwbouw in een bestaande omgeving.

Foto omslag:

Een 'maison de plaisance' of 'lusthuis'. Wandschildering van Dirk Dalens (1688-1758) op de noordwand van de 'zaal' van het Van Brienenhuis te Amsterdam. Dergelijke bouwsels waren een vast element in het 'heroïque' landschap. Deze schildering is geplaatst tegenover het 'rurale' landschap op de zuidwand. Zie tekening Prof. C.A. Van Swighem elders in dit nummer.
Foto: Peter Wolters, Audiovisueel Centrum Vrije Universiteit, Amsterdam.

Redactie:

Drs. J. H. Bierenbroodspot-Rudolph
J. Roelfs Sr.

Redactiesecretaris:

Mevr. P. A. Hengeveld-Brand

Medewerkers:

J. Th. Balk, Amsterdam
Drs. P. Karstkarel, Leeuwarden
D. van der Meulen, Assen
R. Lureman, Doetinchem
Drs. W. J. Pantus, Nijmegen
J. E. van der Wielen, 's-Gravenhage

Correspondentie voor de redactie aan:

Secretariaat Bond Heemschut,
Nieuwezijds Kolk 28,
1012 PV Amsterdam
tel. 020 - 22 52 92
of 020 - 23 09 94 (ledenadministratie)
postgiro 124326
Lidmaatschap f 45,- per jaar
Reductie voor 65+ en 30-

Correspondentie voor advertenties:

Bosch & Keuning nv
Postbus 1, 3740 AA Baarn
tel. 02154 - 1 82 41
gironummer 4988

Vormgeving & Druk

Bosch & Keuning nv, Baarn

Nationaal restaurantiefonds

VERSNELLING RESTAURATIES EN VERGROTING WERKGELEGENHEID

Waar al geruime tijd sprake van was – wij berichtten daarover al verschillende malen in ons blad – is tijdens zijn openingstoespraak op de nationale monumentenstudiedag door minister Brinkman van WVC bevestigd: er komt een **nationaal restaurantiefonds** – in het bijzonder voor woonhuizen – dat enerzijds door institutionele beleggers en anderzijds door de overheid wordt gevoed.

Het is de bedoeling dat de institutionele beleggers jaarlijks 100 miljoen gulden in dit fonds storten; over de hoogte van de rijksbijdrage zei de minister nog niets.

Voor dit Nationaal Restauratie Fonds wordt gedacht aan een stichtingsvorm met in het bestuur vertegenwoordigers van WVC, Financiën, De Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de NCM, een financieel expert en een onafhankelijke voorzitter. Het beheer van het Fonds zal in handen worden gesteld van een particuliere instelling. Het Fonds zal geen invloed kunnen uitoefenen op het te voeren beleid.

Hoewel een en ander juridisch nog geregeld moet worden, zal deze opzet begin 1985 in werking treden, aldus de minister.

Hopelijk kan door de voorfinanciering die dit Fonds kan bewerkstelligen, ruimte in het WVC-budget komen die dan weer gebruikt kan worden voor de aanpak van het sinds 1972 steeds groter geworden **stuwmeer**. Dit stuwmeer beslaat zo'n 1,2 miljard gulden (hetgeen ± 500 miljoen aan rijksgeld betekent) aan restauratieprojecten waarvoor subsidie is aangevraagd.

TWEE FACILITEITEN

Met het Nationaal Restauratiefonds zal het huidige, door geldgebrek niet functionerende subsidiesysteem, worden vervangen door twee financieringsfaciliteiten:

– een *'goedkope' restauratiehypotheek*

Hiervan zal het geld uitsluitend van WVC komen.

– *voorfinanciering tijdens restauraties* waarvoor reeds subsidie is toegezegd, maar waarvan de uitbetaling op zich laat wachten (thans veelal 4 jaar of meer). Van dit bedrag zal de aan genoemde institutionele beleggers verschuldigde rente worden afgetrokken.

Voor die eigenaren van monumenten – woonhuizen – die gebruik kunnen maken van fiscale aftrekmogelijkheden, wordt dit bedrag dat tot nu toe 60% van het subsidia-bele deel van een restauratie bedroeg, verlaagd tot 30%. In plaats van die 'gemiste' 30% komt dan genoemde 'goedkope' restauratiehypotheek, waarbij gedacht wordt aan een rente die 5% lager is dan normaal. Die fiscale aftrekbaarheid zal overigens aan – nog nader te bepalen – voorwaarden gekoppeld worden.

WERKGELEGENHEID

Deze nieuwe regeling zal **op langere termijn 1000 extra arbeidsplaatsen** opleveren, volgens minister Brinkman.

150 langdurige werkloze jongeren zullen binnenkort al bij een aantal restauratieprojecten in het kader van leerlingbouwplaatsen worden ingeschakeld. Ongeveer 30 oudere bouwvakkers met veel beroepservaring, die eveneens langdurig werkloos zijn, zouden daarbij als leermeester betrokken kunnen worden.

MILDE DECENTRALISATIE

De opzet van het Nationaal Restauratiefonds vraagt om een milde vorm van decentralisatie, veel milder dan Binnenlandse Zaken oorspronkelijk voor de monumentenzorg voor ogen stond. Het desbetreffende vergunningstelsel zal namelijk alleen aan **die gemeenten die dat wensen en die beschikken over een gemeentelijke monumentenverordening** worden overgedragen. Dat zullen in het algemeen de grotere, monumentrijke, steden zijn, omdat immers de nodige deskundigheid voorhanden moet zijn. Deze gemeenten kunnen voortaan zelf beslissen over restauraties, verbouwingen en sloopvergunningen, maar ook over een aanvullend aanwijzings- en beschermingsbeleid. In deze opzet verliest het Rijk zijn greep op het monumentenbeleid echter niet, omdat de minister gemeenteraadsbesluiten op dit gebied die hij onjuist acht, ter schorsing en vernietiging aan de Kroon kan voordragen.

Voor de financiering van hun uitvoeringsplannen – waarbij de gemeenten zelf de prioriteiten bepalen – kunnen de gemeenten dus terecht bij het Nationaal Restauratiefonds.

Ook de besteding van een andere belangrijke geldstroom (f 27 miljoen) die WVC ten behoeve van de monumentenzorg verzorgt, nl. die via het stadsvernieuwingsfonds, zal geheel een gemeentelijke taak worden.

Voorts is het de bedoeling dat ten behoeve van deze gedecentraliseerde opzet het huidige Rijksregister van beschermde monumenten wordt geherinventariseerd en dat de Monumentenwet wordt aangepast.

Al met al toch nog revolutionaire veranderingen in het monumentenbeleid, waartoe nog veel hindernissen genomen moeten worden. Wij vragen ons dan ook af of het Nationaal Restauratiefonds inderdaad al vóór begin 1985 rond zal zijn en of de uitspraak van de minister dat dan 'één en ander wel juridisch geregeld zal zijn', niet te optimistisch is.

Dat maakt ons niet minder verheugd over het feit, dat de minister de veel te vèrgaande

Vervolg op pagina 112

Het Van Stolkpark

DOOR ANNEKE LANDHEER-ROELANTS*)

Een bonte verzameling villa's – waarvan het merendeel gebouwd is in het laatste kwart van de negentiende eeuw – karakteristiek gelegen in een parkachtige omgeving met veel en hoog groen langs slingerende lanen – dat is de eerste indruk van het aan de rand van Scheveningen gelegen Van Stolkpark.

Het Van Stolkpark vormt, samen met de Scheveningse Bosjes, wijk 6 van de gemeentelijke wijkindeling van 's-Gravenhage. De omgrenzing is als volgt: Scheveningseweg, Kanaalweg, Duinweg, Haringkade, Koninginnegracht, Algemene Begraafplaats, Kerkhoflaan, Ary van der Spuyweg.

VOORGESCHIEDENIS

Van de bovengenoemde wegen is de Scheveningseweg verreweg de oudste. De Scheveningseweg van nu is de voortzetting van de op initiatief van Constantijn Huygens tussen 1663 en 1665 aangelegde 'zeestraat'.

Toen Thomas van Stolk, de stichter van het Van Stolkpark, zich in 1860 in Den Haag vestigde, was het huidige park nog een kaal, nauwelijks begroeid duinterrein. Er was ook nauwelijks sprake van 'eene aangename wandeling', zoals Johan Gram die in 1894 beschreef. Bij de Gemeente 's-Gravenhage regende het klachten over de kale toestand.

Het gemeenteraadslid Jhr H. C. A. VerHuell – die de bijnaam 'de stille wethouder van het groen' verwierf – pakte die situatie aan: aan de zandafgraving werd een eind gemaakt en hij liet een plantagemeester aanstellen onder wiens leiding het duinterrein rond een waterpartij beplant werd. Ter nagedachtenis van VerHuell werd in 1881 de VerHuell-bank onthuld.

De in 1826 in Rotterdam geboren Thomas van Stolk was aanvankelijk koopman en vice-consul van Portugal in zijn geboorteplaats. Hij studeerde rechten in Leiden, waar hij in 1859 promoveerde. In 1860 volgde zijn vestiging als advocaat en kandidaat-notaris in Den Haag, aanvankelijk aan de Stationsweg, later aan de Anna Paulownastraat. Van Stolk was niet de enige Rotterdammer

Vervolg van pagina 111

decentralisatie van de monumentenzorg waarvan sprake was – waarbij de gemeenten vrijwel alle taken en bevoegdheden kregen toebedeeld – heeft weten om te buigen naar een opzet met meer realistische uitgangspunten.

Het aanhaken bij de huidige praktische situatie, waardoor die gemeenten die al in hoge mate een zelfstandig beleid voerden, dat nu gericht kunnen voortzetten, terwijl die gemeenten die daar (nog) niet toe in staat zijn en daar de capaciteit voor ontberen door het Rijk begeleid blijven, achten wij een goede zaak.

Voorts dient het Rijk ten aanzien van die onderdelen van de monumentenzorg waarbij coördinatie en bundeling van kennis en taken noodzakelijk zijn, een spilpositie te behouden.

J.B.-R.

die de gezonde lucht van Den Haag verkoos boven de vochtige Rotterdamse. Tal van stadsgenoten hadden zich in Den Haag gevestigd, van wie een aantal aan de Scheveningseweg. De verbinding van Scheveningen naar Rotterdam mag goed genoemd worden, niet het minst door de aanleg van de tramlijn naar Scheveningen in 1864.

Bij bezoeken aan familie en kennissen op de Scheveningseweg zal Van Stolk op het idee gekomen zijn aan de noordkant van die weg een villapark te stichten. De enige bebouwing ter plaatse was het voormalige jachthuis van Koning Willem I, Klein Zorgvliet, sinds 1877 bekend als Hôtel de la Promenade, en enige zomerhuizen.

'HET PARK VAN DEN HEER VAN STOLK'

Van Stolk begon met het aankopen van stukken duinterrein, die hij liet beplanten met o.a. jonge iepen- en beukebomen. Door grondruil met de gemeente verwierf hij een aaneengesloten terrein. Een ontwerp voor een villapark liet hij vervaardigen door de bekende landschapsarchitect J. D. Zocher Jr uit Haarlem. In 1874 verleende de gemeente vergunning voor het stichten van het park.

Het eerste huis, Villa Preciosa, werd in 1875 gebouwd, gevolgd door andere huizen langs de eerste parkweg, zoals Eletta (rond 1877, voor Mr Johan Pieter Vaillant, wethouder van Den Haag, Van Stolkweg no. 3), Duna (tussen 1876 en 1879, door rijksbouwmeester Rose voor zijn dochter mevrouw Molewater, no. 19), Johanna (no. 18, in 1881 voor kunstschilder Blommers) en Duinoord (no. 6, gebouwd voor Edward van Hoboken). In 1881 was Van Stolk verhuisd naar een nieuw huis aan de Kanaalweg, vanwaaruit hij de bouw van een eigen villa kon begeleiden. Helaas, vlak voor de voltooiing van Villa Mignon (Van Stolkweg 26) stierf hij, op 13 februari 1882.

Kort daarop besloot de gemeenteraad 'den eersten parkweg in het park van den Heer Van Stolk' de naam Van Stolkweg te geven. De 'tweede parkweg' kreeg de naam Parkweg.

De ontwikkeling van het park ging snel ver-

* Mevrouw A. Landheer-Roelants is eindredacteur van de 'Van Stolkpark koerier' (redactieadres: Prof. P. S. Gerbrandyweg 3 2584 CA Scheveningen) en administratief assistente van de Wijkvereniging 'Van Stolkpark'

der. In hoog tempo werd gebouwd, niet alleen langs Van Stolkweg en Parkweg, maar ook langs Hoge- en Duinweg, Dwarsweg, lopend ten zuiden van de waterpartij, en Cremerweg, van Dwarsweg naar Haringkade. Het stratenplan werd voltooid door de aanleg van de Belvédèreweg rond 1900.

Een van de meest pretentieuze villa's werd in 1886 gebouwd voor Edmund van Hoboken: Villa Olanda (Van Stolkweg 23), met een grote 'overtuin' lopend tot aan de Kanaalweg.

Het park telde bekende inwoners, onder wie het echtpaar Kröller-Müller die op het paleisachtige Huize Ten Vijver de grondslag legden voor hun bekende kunstverzameling, enkele kunstschilders, zoals Bisschop, Blommers, Tholen en ten Kate.

De 'gezonde lucht heilzaam voor een geschokt zenuwgestel en een verzwakt lichaam' bracht genezing voor patiënten in enkele pensions en sanatoria, waarvan de bekende Villa Elisabeth in 1935 werd voortgezet als Emmakliniek (Parkweg 21). Prof. Eykman paste zijn natuurgeneeswijzen ('Natura Sanat') toe in zijn Psychiatrische Kliniek (Parkweg 16-18).

De kostschool voor meisjes van mejuffrouw

Thomas van Stolk (1826–1882), stichter van het Van Stolkpark. Deze opname dateert uit circa 1874.

Van Reyn Snoeck was gerenommeerd. De handelsschool van Jacob Mackenzie Jr draaide twee schooljaren (Duinweg 20-22, 1894-96), waarna het gebouw ingericht werd als sanatorium voor zenuwlijders.

Behalve het Hôtel de la Promenade telde het park nog twee hotels: Hotel Alla Bella Vista of Buwalda (uit 1880, Van Stolkweg 16) en het Parkhôtel (Parkweg 11-13).

Voor vertier zorgden De Bataaf (tennisbanen, speeltuin) en een uitkijktoren op het hoogste duin, de Belvédère.

VERORDENING VAN STOLKPARK 1937

De crisis van 1937 drukte ook op het Van Stolkpark zijn stempel. Tuinen werden als